

Σχόλια και παρατηρήσεις αναφορικά με το Νέο Σχέδιο δράσης της ΕΕ για την Κυκλική Οικονομία

Η παρούσα επιστολή περιλαμβάνει σχόλια και παρατηρήσεις του ΣΕΠΑΝ, επί του νέου Σχεδίου δράσης της ΕΕ για την Κυκλική Οικονομία, στο πλαίσιο της διαβούλευσης του Εθνικού Συμβουλίου για την Κυκλική Οικονομία που οργανώνεται από το ΥΠΕΝ.

Το νέο σχέδιο δράσης, όπως αυτό αποτυπώνεται στην ανακοίνωση της ΕΕ προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με ημερομηνία 11 Μαρτίου 2020 (COM(2020) 98 final), αποτελεί συνέχεια και συμπλήρωση των δράσεων κυκλικής οικονομίας όπως προβλέπονταν και εφαρμόστηκαν, με το αρχικό σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία του 2015 (COM(2015) 614 final).

Το νέο σχέδιο δράσης και μετάβασης προς μία κυκλικότερη οικονομία, προσβλέπει μεταξύ άλλων:

- στην επίτευξη μιας πιο καθαρής και πιο ανταγωνιστικής Ευρώπης, σε συνεργασία με τους οικονομικούς φορείς και παράγοντες, τους καταναλωτές, τους πολίτες κλπ.
- στη βελτιστοποίηση του κανονιστικού πλαισίου
- στη μεγιστοποίηση των νέων ευκαιριών που θα προκύψουν από τη μετάβαση προς μία κυκλική οικονομία, ελαχιστοποιώντας παράλληλα τις επιβαρύνσεις για τους πολίτες και τις επιχειρήσεις
- στη δημιουργία και μετάβαση σε ένα βιώσιμο ανατροφοδοτικό μοντέλο ανάπτυξης (κυκλικό μοντέλο), με παράλληλη διασφάλιση των πόρων, στο μέτρο του δυνατού
- στην ανάπτυξη βιώσιμων προϊόντων & υπηρεσιών
- στην ανάπτυξη νέων βιώσιμων επιχειρηματικών μοντέλων και αγορών (π.χ. αγορές δευτερογενών προϊόντων)
- στον μετασχηματισμό των καταναλωτικών προτύπων ώστε να ελαχιστοποιηθεί η παραγωγή αποβλήτων, με παράλληλη μεγιστοποίηση των ανάκτησης υλικών, πόρων και ενέργειας.

Ο ΣΕΠΑΝ και οι εταιρείες μέλη του, υποστηρίζουν θερμά και έμπρακτα τη μετάβαση αυτή, με συμμετοχή στο δημόσιο διάλογο και κατάθεση απόψεων και θέσεων του παραγωγικού τομέα και των φορέων που εκπροσωπεί.

Στο πλαίσιο αυτό, παρατίθενται παρακάτω, σχόλια και παρατηρήσεις επί του νέου σχεδίου δράσης για την κυκλική οικονομία.

Βιώσιμη πολιτική προϊόντων

- Η νομοθεσία της ΕΕ για τα προϊόντα πρέπει να αξιολογεί τα προϊόντα με γνώμονα τη βιωσιμότητα συνολικά (οικονομία, κοινωνία και περιβάλλον) αλλά και την κυκλικότητα τους. Οι μέθοδοι περιβαλλοντικής εκτίμησης σε πολλές περιπτώσεις

δεν μπορούν αποτελούν το μοναδικό κριτήριο λήψης απόφασης. Θα πρέπει να θεσπιστούν δείκτες κυκλικότητας προϊόντων που θα απηχούν την μείωση ά υλών και ενέργειας, την δυνατότητα επαναχρησιμοποίησης αλλά και ανακύκλωσης τους.

- Τα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά των προϊόντων πρέπει να αξιολογούνται με τη χρήση συνεπούς, αξιόπιστης και συνεκτικής μεθοδολογίας (cradle-to-cradle, LCA κ.λπ.) .
- Οι διάφορες οδηγίες για τον οικολογικό σχεδιασμό (Eco-design) και άλλες πολιτικές προϊόντων, πρέπει να ευθυγραμμιστούν με τις αρχές που αναφέρονται παραπάνω.

Μείωση παραγωγής αποβλήτων, χρήση υποπροϊόντων χωρίς τοξικές ουσίες

- Προκειμένου να διασφαλίζεται η κυκλικότητα προϊόντων, είναι συχνά αναγκαίο να δίνεται βαρύτητα στη μείωση της έκθεσης σε κινδύνους από ένα προϊόν και όχι μόνο στην περιεκτικότητα του σε επικίνδυνες ουσίες. Συγκεκριμένα, να εφαρμόζεται πρωτίτως exposure risk approach, δηλαδή καθορισμός της πιθανότητας έκθεσης στον προβληματικό παράγοντα και όχι μόνο chemical analysis approach. Με τον τρόπο αυτό υπάρχει ολοκληρωμένη αξιολόγηση της επικινδυνότητας, καθώς υπάρχουν περιπτώσεις υλικών που περιέχουν μεν ωστόσο η πιθανότητα έκθεσης στα στοιχεία αυτά είναι πολύ περιορισμένη (π.χ. κράματα μετάλλων που περιέχουν μόλυβδο, αλλά η πιθανότητα έκθεσης είναι μηδενική καθώς αυτός δεσμεύεται στο κράμα).
- Πρέπει να υπάρξει ιδιαίτερη μέριμνα αναφορικά με την αλληλεπίδραση chemical και waste legislation, συνεκτιμώντας το δεδομένο ότι τα όρια για την αξιοποίηση των υλικών στο τέλος του κύκλου ζωής των προϊόντων δεν μπορεί να είναι μικρότερα από εκείνα στη φάση της παραγωγής. Μερικά ενδεικτικά παραδείγματα:
 - ✓ Στον κανονισμό για τα POPS ο ηλεκτρικός και ηλεκτρονικός εξοπλισμός είναι ανάμεσα στις εξαιρέσεις για το όριο των 500 ppm σε decaBDE σε αντικείμενα.
 - ✓ Στην οδηγία για τα ROHS το όριο για το σύνολο των PBDE (στα οποία συμπεριλαμβάνεται η decaBDE) στον ηλεκτρικό και ηλεκτρονικό εξοπλισμό φτάνει τα 1000 ppm.
 - ✓ Στο ANNEX VI του κανονισμού για τα POPS, που δίνει το όριο για το σύνολο των PBDE στα απόβλητα, το παρόν όριο είναι 1000 ppm, όμως θα αναθεωρηθεί στα 500 ppm του χρόνου.
- Εκτιμάται ότι αν δεν υπάρξει εναρμόνιση, οι παραγωγοί θα παράγουν προϊόντα με απαγορευτικές συγκεντρώσεις σε απαγορευμένες ουσίες, οι ανακυκλωτές θα πρέπει να εντοπίζουν τα συστατικά στοιχεία που τις περιέχουν (καθόλου εύκολο) και εν συνεχεία να τα διαθέτουν για καταστροφή (άρα θα υπάρχει ιδιαίτερα υψηλό

κόστος ανάκτησης και καταστροφής), με κίνδυνο τα προϊόντα αυτά να βγαίνουν εκτός του κύκλου αξίας, αν δεν υπάρχουν κατάλληλες ρυθμίσεις.

- Συνεπώς, αφού στο σχέδιο για την κυκλική οικονομία, γίνεται λόγος για υψηλής ποιότητας επεξεργασία αποβλήτων για ανακύκλωση με στόχο υψηλής ποιότητας ανακυκλώσιμα υλικά χωρίς τοξικές ουσίες, πρέπει να προβλέπονται κατάλληλες θεσμικές ρυθμίσεις, καθώς επίσης και διαδικασίες υποστήριξης όσων επενδύσουν σε αυτή την κατεύθυνση σε σχέση με αυτούς που θα επιλέξουν λιγότερο κοστοβόρες διαδικασίες με αποτέλεσμα χαμηλότερη ποιότητα υλικών. Χαρακτηριστικό σχετικό παράδειγμα:
 - ✓ Στο ANNEX III της οδηγίας για τα ROHS ή το ANNEX II της οδηγίας για τα ΟΤΚΖ (τα οποία περιοδικά αναθεωρούνται), όπου υπάρχει πλήθος εξαιρέσεων σε «απαγορευμένες ουσίες», τις οποίες όμως στο τέλος ζωής οι ανακυκλωτές θα πρέπει να εντοπίζουν και να καταστρέφουν με κόστος, όπως αναφέρεται παραπάνω.
- Τα απόβλητα και τα υποπροϊόντα που σχετίζονται με τη διεργασία ακολουθούν τις διαδικασίες και τους όρους παραγωγής. Η δημιουργία τους συνδέεται μερικές φορές με τη μείωση της ρύπανσης (IED & BAT) και πολύ συχνά μπορούν να ανακτηθούν ή να ανακυκλωθούν. Η μείωση της παραγωγής αποβλήτων, θα πρέπει να επικεντρωθεί κυρίως στον σχεδιασμό των προϊόντων, για τη διασφάλιση της δυνατότητας ανακύκλωσης υψηλής ποιότητας, με περιορισμό της χαμηλής ποιότητας («γραμμικής») ανακύκλωσης που πραγματοποιείται αποκλειστικά στο τέλος της ζωής των προϊόντων.
- Η χρήση υποπροϊόντων (π.χ. σκωρίες) θα αποτρέψει την «παραγωγή αποβλήτων» και μπορεί να υποκαταστήσει πρώτες ύλες.
- Η χρήση υποπροϊόντων, αποχαρακτηρισμένων αποβλήτων και αποβλήτων πρέπει να έχει ουσιαστική και ισόρροπη υποστήριξη.
- Πρέπει να συλλέγονται στατιστικά στοιχεία σχετικά με τη χρήση υποπροϊόντων, αποχαρακτηρισμένων αποβλήτων και αποβλήτων, την επαναχρησιμοποίηση και την ανακύκλωση για την παρακολούθηση και αξιολόγηση της προόδου που επιτυγχάνεται.
- Τέλος, θα πρέπει να υπάρχουν επιπλέον κίνητρα για τη χρήση και υποστήριξη των εδαφοβελτιωτικών που παράγονται από απόβλητα (π.χ. κόμποστ)

Ολοκληρωμένη εσωτερική αγορά για δευτερογενείς πρώτες ύλες και υποπροϊόντα που λειτουργεί εύρυθμα

- Για να επιτευχθεί ολοκληρωμένη αγορά δευτερογενών πρώτων υλών και υποπροϊόντων, είναι κρίσιμα τα κριτήρια σε επίπεδο ΕΕ για τα υποπροϊόντα και τα υλικά/αποχαρακτηρισμένα απόβλητα.

- Η χρήση υλικών, συμπεριλαμβανομένων των υποπροϊόντων (π.χ. δευτερογενή αδρανή υλικά – manufactured aggregates) στην κυκλική οικονομία, πρέπει να καθορίζεται από τη λειτουργικότητά τους και να υπόκειται στις ίδιες τυποποιημένες προδιαγραφές που χρησιμοποιούνται για τις πρώτες ύλες.
- Υπάρχει αναξιοποίητο δυναμικό για την κυκλική οικονομία, μέσω της ευρύτερης χρήσης των υποπροϊόντων. Οι αγορές υποπροϊόντων μπορούν να υποστηριχθούν με την επιβολή κατάλληλων μέτρων, π.χ. στις δημόσιες συμβάσεις αλλά και την διεύρυνση των κριτηρίων έτσι ώστε αυτά να συμπεριληφθούν στα προϊόντα με eco label.

Αύξηση της ποσότητας αποβλήτων που υποβάλλονται σε κατάλληλη επεξεργασία στην εσωτερική αγορά

- Απόβλητα που δεν έχουν επαρκή / κατάλληλη επεξεργασία πριν την αξιοποίησή τους, εμφανίζουν περιορισμένες επιλογές ανακύκλωσης εντός ΕΕ, λόγω των απαιτήσεων υψηλής ποιότητας. Πρέπει να αναπτυχθούν κατάλληλα θεσμικά και οικονομικά εργαλεία αντιμετώπισης του ζητήματος.
- Απαιτούνται πρωτοβουλίες ώστε τα απόβλητα, μέσω της βελτίωσης της ποιότητάς τους, να μπορούν να τύχουν αξιοποίησης στην εσωτερική αγορά προς αντιμετώπιση του ζητήματος των εξαγωγών διαφόρων κατηγοριών αποβλήτων από την ΕΕ.

Έλεγχος διασυνοριακών μεταφορών.

- Χρειάζεται στην πορεία να διευκρινιστεί τι περιγράφεται στο σχέδιο δράσης ως «προβληματικά» απόβλητα και πως θα οριστούν αυτά.
- Πρέπει να υπάρξουν ρυθμίσεις που να θέτουν προϋποθέσεις και προδιαγραφές για τις εξαγωγές αποβλήτων, όπως για παράδειγμα ότι αυτές είναι συμβατές με το σχέδιο δράσης για την κυκλική οικονομία μόνο εφόσον τα απόβλητα οδηγούνται στις (εκτός ΕΕ) χώρες υποδοχής, σε ισοδύναμες συνθήκες επεξεργασίας και αξιοποίησης (π.χ. στη χαλυβουργεία, ανακύκλωση αποβλήτων λιπαντικών, χαρτιού, κτλ.).
- Τέλος, τι θα συμβεί με το έλεγχο εισαγωγών προϊόντων, τα οποία θα πρέπει να ανακυκλωθούν εντός ΕΕ αλλά παράγονται σε χώρες που δεν υπάρχουν αντίστοιχοι περιορισμοί σε συγκεντρώσεις απαγορευμένων ουσιών;

Συνέπεια και συνοχή γύρω από την Πράσινη Συμφωνία (Green Deal)

- Ο χάρτης πορείας και οι δράσεις προώθησης της κυκλικής οικονομίας πρέπει να είναι σε αρμονία (και χωρίς αποκλεισμούς) με τις εξελίξεις που σχετίζονται με την Πράσινη Συμφωνία της ΕΕ, οι οποίες αφορούν πολλές πτυχές της βιομηχανίας της ΕΕ. Είναι σημαντικό για παράδειγμα, να αξιολογηθεί η συνοχή με την πολιτική για το κλίμα, τη στρατηγική για τα χωρίς τοξικά απόβλητα και τα μηδενικά απόβλητα

(toxic free / zero waste, τη στρατηγική για τα χημικά προϊόντα και την οδηγία για τις βιομηχανικές εκπομπές, προκειμένου να αποφευχθεί η δράση δύο διαφορετικών θεσμικών κανόνων προς αντίθετες κατευθύνσεις.